

MUHAMMEDİ BEGÜM EDITÖRLÜĞÜNDE BİR RİSALE: TEHZİB-İ NİSVAN

Elif ÖCALMIŞ*

Öz

Hint Alt Kıtasında erkek egemen toplumun var olması sebebiyle kadınlar baskı ve sosyal eşitsizlikle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Sosyal eşitsizlik ve kadın hakları ile ilgili düşüncelerin dışı vurumu bağımsızlık sonrası dönemde ortaya çıkan eserlere yansımıştır. Urdu edebiyatı, 19. yüzyılda Hindu ve Müslümanların kendi dinlerini, inançlarını, ananelerini, eşitsizliğe tepkilerini özgün bir şekilde dile getirip eserlerinde konu edinmeye başlayınca farklı bir boyut kazanmıştır. Nezir Ahmed, Raşid-ul Hayri ve Prem Chand gibi dönemlerinin önemli erkek yazarları öykülerinde kadınların toplumdaki yerine değinmiş ve onların yaşadıkları zorluklara dikkat çekmeye çalışmış ve kadınları cesaretlendirmek için çaba göstermişlerdir. Kadınların duygularını yazılı olarak ifade etmeleri de bu döneme denk gelir. Dönemin en etkili ve hızlı ulaşılabilir yazılı kaynakları ise risaleler olmuştur. Bir kadının dünyasında var olan tüm konuları kapsayan ve bu özelliği ile öncü çalışmalardan biri olarak kabul gören Tehzib-i Nisvan, 1898-1949 yılları arasında haftalık yayınlanan bir risaledir. Seyid Mümtaz Ali'nin öncülüğünde yayınlanan Tehzib-i Nisvan için Mümtaz Ali'nin eşi Muhammedi Begüm editörlük yapmıştır. İlk kadın romancı olarak bilinen Muhammedi Begüm, bu görev ile ilk kadın editör olarak da anılmaktadır. Bu risaleler, ele aldığı konular bakımından yayımlandığı dönem hakkında okuyuculara fikir vermektedir. Çalışmamızda, ilk kadın editör Muhammedi Begüm'ün editörlüğünde kadınların hayatın her alanda kendini geliştirmesine yönelik hazırlanan Tehzib-i Nisvan, nitel veri yöntemlerinden doküman analizi metodu yöntemiyle genel bir çerçevede değerlendirilmiş ve Muhammedi Begüm'ün editörlüğünü yaptığı 1905 yılı Ocak ayının 3. sayısı şekil ve içerik bağlamında incelenmiştir. İncelenen örnek sayının, risalenin yayınlanış amaçlarına uygun bir şekilde hazırlanmış olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kadın
Süreli Yayınlar
Muhammedi Begüm
Tehzib-i Nisvan

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
17.03.2025
Kabul Tarihi:
26.03.2025
E-Yayın Tarihi:
23.04.2025

*Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Urdu Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, eocalmis@ankara.edu.tr, Orcid:0000-0002-23211025, Ankara, Türkiye. DOI: 10.61134/audodilder.1659910.

A NEWSPAPER EDITED BY MUHAMMEDİ BEGUM: TEHZİB-I NISVAN

Abstract

The Indian Subcontinent's male-dominated society has subjected women to oppression and social inequality, forcing them to endure ongoing struggles. The expression of ideas about social inequality and women's rights was reflected in the works that emerged in the post-independence period. In the 19th century, Urdu literature underwent a significant transformation as Hindus and Muslims began to express their own religious beliefs, traditions, and reactions to inequality in original ways, using these themes as subjects in their work. During this period, important male writers like Nezir Ahmed, Rashid-ul Hayri, and Prem Chand explored the role of women in society in their stories. They aimed to highlight the challenges women faced and encouraged support for women's empowerment. Meantime, women began expressing their feelings through writing, with the weekly newspaper as the most effective and easily accessible written source of the period. Tehzib-i Nisvan, a weekly newspaper published between 1898 and 1949, covers all the issues in a woman's world and is considered one of the pioneering works in this field. Mümtaz Ali's wife, Muhammedi Begüm, was the editor of Tehzib-i Nisvan, which was published under the leadership of Seyid Mümtaz Ali. Muhammedi Begüm, known as the first female novelist, is also recognized as the first female editor in this role. The weekly newspapers provide insights into the period in which they were published and the topics they address. In our analysis, we conducted a general evaluation of Tehzib-i Nisvan which was prepared for the self-improvement of all women in all areas of life under the editorship of Muhammedi Begüm, the first female editor was evaluated in a framework using the document analysis methods and specifically examined the 3rd issue from January 1905, which was edited by Muhammedi Begüm, focusing on both its form and content. It has been determined that the sample issue examined was prepared for the purpose of the establishment.

Keywords

Women
Periodicals
Muhammedi Begüm
Tehzib-i Nisvan

Article Info

Received: 17.03.2025
Accepted: 26.03.2025
E-Published: 23.04.2025

Giriş

Kadının hepimizin dünyasında kutsal bir yere sahip olması, yaradılış olarak dünyaya bir canlı getirme mucizesinin yalnızca ona bahşedilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Fakat dünyanın her yerinde kadın toplumdaki yerinin ve öneminin anlaşılması için üstün bir çaba harcamak zorunda bırakılmıştır. Kadının toplumsal konumu, tarih boyunca pek çok kültürde doğurganlık gibi biyolojik özelliklerle ilişkilendirilmiş; bu nedenle kadına sembolik düzeyde “kutsal” roller atfedilmiştir. Ancak kadınlar, bu sembolik değer yüklemesine rağmen dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Hint alt kıtasında da toplumsal görünürlük kazanmak ve

hak ettikleri statüyü elde etmek için yoğun bir mücadele yürütmek zorunda kalmışlardır. Erkek egemen Hint toplumunda kadınlar çoğu zaman doğurganlık ve cinsellik ekseninde tanımlanmış; erkeğin otorite kurabileceği birer nesne olarak algılanmışlardır. Bu algı, kadınların toplumsal rollerini ev içiyle sınırlı kılan bir bakış açısına dönüşmüştür. Ancak bu hegemonik anlayışa karşı, yalnızca kadın yazarlar değil, bazı erkek yazarlar da edebi üretimleri aracılığıyla eleştirel bir duruş sergilemiştir (Belen Özcan, 2012a: 145; Yoğurt, 2021a: 222). Urdu edebiyatı, 19. yüzyılda Hindu ve Müslümanların kendi dinlerini, inançlarını, ananelerini, eşitsizliğe tepkilerini özgün bir şekilde dile getirip eserlerinde konu edinmeye başlayınca farklı bir boyut kazanmıştır. Sosyal eşitsizlik ve kadın hakları ile ilgili konular bağımsızlık sonrası dönemde ortaya çıkan eserlere yansımıştır.

Nezir Ahmed, Raşid-ul Hayri ve Prem Chand gibi dönemlerinin önemli erkek yazarları öykülerinde kadınların toplumdaki yerine değinmiş, onların yaşadıkları zorluklara dikkat çekmeye çalışmış ve kadınları cesaretlendirmek için çaba göstermişlerdir. Kadınların edebiyat alanında sesini duyurması 19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başı olarak kabul edilmektedir (Belen Özcan, 2002b: 57; Yoğurt, 2021b: 116). Bu zamana kadar elbette ki kadınlar yaşadıkları dönemi, hislerini, arzularını ve hayallerini kaleme almıştır ancak kadınların bir birey olarak hak ettikleri yerde olamayışları ve kimi zaman yok sayılışları yazılanları paylaşmayı mümkün kılmamıştır. Kadının toplumda var oluşunu hissettirmeye başladığı, aktif üretmeye ve ürettiklerini paylaşma cesaretini gösterdiği dönemlerde kadınlar, sorunlarını kendi bakış açılarıyla doğrudan dile getirmişlerdir. Mahlas ya da erkek isimlerinin kullanılması kadın yazarların hissettiklerini ifade etmelerini kolaylaştırmıştır. Kadın yazarlar ilk başlarda erkek adı ya da mahlaslarıyla edebiyat hayatına girmiş olsalar da daha sonra kendi isimlerini kullanmışlardır (Durgun, 2014: 148). Kaleme alınan eserler, yalnızca kadınların maruz kaldıkları sorunları dile getirme ve sosyal yaşam değil mücadele ve ıslah odaklı konuları içermektedir. Kadın yazarlar, kadınların eğitime erişiminin kısıtlı olduğu ve seslerinin toplumda duyulmadığı dönemlerde, hemcinslerinin bastırılmış duygularını ve düşüncelerini yazın aracılığıyla ifade ederek onlara tercüman olmuşlardır. (Şahbaz, 2017: 8). Özellikle süreli yayınlar, duyguları hızlı bir şekilde aktarmada önemli bir platform haline gelmiştir. Kadınların edebiyat dünyasına adım atmalarında erkek nesir yazarların etkisi kadar kadın dergileri de pay sahibidir (Özenç, 2007: 214).

Gazete, dergi, risale gibi süreli yayınlar, tarihte yaşanan toplumsal olayları konu etmesi bakımından gelecek dönemlere değişim ve gelişime rehberlik etmede önemli bir yere sahiptir. Ayrıca süreli yayınlar, kolay erişilebilir ve güncel olmaları

sayesinde, toplumun farklı düşünsel eğilimler geliştirmesine katkı sunmuş; okurların çeşitli yaklaşımlar edinmesini sağlamıştır. Dergilerin her biri, yayın süresinin uzunluğu ve sürekliliği, yazar kadrosunun çeşitliliği ve gücüne bağlı olarak değişik düzeylerde devirlerinin sosyal ve kültürel hayatına etki ederler. Aynı zamanda her bir dergi önemli isimler yanı sıra yeni isimlerin de kültürel hayata katılmasına katkı sağlar (Şenderin, 2016: 81). Sadece Müslümanlara değil, tüm Hint halkına hitap eden Urduca dergi ve gazeteler, halkı tüm yeni bilimlerden haberdar etmeyi amaç edinip Urdu edebiyatını çağın istekleriyle tanıştırmış ve makale yazarlığının ilerlemesini sağlamıştır (Bilik, 1999: 380). Modernizm ve gelenek arasında uzlaşmacı bir rol oynayarak Müslümanları bir arada tutma ve onları bilinçlendirmeyi amaç edinen Sir Seyyid Ahmed Han, yeni nesilde bilimsel zihni teşvik etme ve sosyal farkındalık yaratma amacıyla uzun istişareler sonucunda 24 Aralık 1870’te *Tehzib-ul Ahlak* adlı dergiyi çıkarmıştır (Azemuddin, 2015: 57). Seyid Mümtaz Ali, Sir Seyyid Ahmed Han’ın farkındalık yaratma ve bilinçlendirme odaklı risale fikrini özellikle kadınlara yönelik modelini tasarlamış ve her zaman kadınların eğitiminin gerekliliğini savunmuştur. Sir Seyyid’in eğitime teşvik hareketinin erkekleri hedef kitlesi olarak seçtiği âşikardır (Belen Özcan, 2012a: 145). Seyid Mümtaz Ali de eğitim fikriyle yola çıkmış ancak doğrudan kadınlara yönelik bir risale hazırlamak istemiştir. Bu fikrin oluşmasında, kendi aile yaşamını göz önünde bulundurmasının etkisi oldukça büyük olmuştur (Islam, 2018: 2). Onun kendi yaşamındaki tecrübelerinden hareketle, kadının eğitilmesinin önemini fark etmiş ve yeni nesillerin önce anneleri tarafından eğitilebilmesi için, annelere kolayca ulaşabilecek bir yayın hazırlamıştır.

Yaqub’a göre, Seyid Mümtaz Ali’nin, *Tehzib-i Nisvan*’ı yayınlamasındaki amaçlardan bazıları; kadının kendi haklarını bilmesi ve haklarını koruyacak duruma gelmesi, ev yönetimi, çocuk yetiştirme eğitimi, ıslah, saygı kuralları, öz bakım gibi konularda kadınların bilinçlendirilmesi ve ev ortamında kişiliklerini geliştirmeye yarayacak meşguliyetlere yönlendirmek olmuştur (Yaqub, 2024: 61). Seyid Mümtaz Ali, eğitimin evlerde başlaması gerektiği fikrinden esinlenerek, risalenin konusu ve isim önerileri ile ilgili Sir Seyyid Ahmed Han’a fikir danışmış ve Sir Seyyid Ahmed Han risaleye *Tehzib-i Nisvan* adını önermiştir (Hussain, 2022: 89). *Tehzib*’in kelime anlamı ıslahıdır (Rangeen Feruz Ul Urdu Jadeed, 2007:247). *Nisvan* ise kadın topluluğu, kadın(lar) anlamına gelmektedir (Rangeen Feruz Ul Urdu Jadeed, 2007:732). Kuruluş fikrinden itibaren risalenin birçok kadının hayatına dokunacağı ve gelişim odaklı olduğu adından da anlaşılmaktadır. Seyid Mümtaz Ali’nin doğrudan kadınlara ve onların sesi olmaya yönelik bir risale çıkarma fikrine en çok eşi Muhammedi Begüm destek olmuştur. Seyid Mümtaz Ali, kadınların deneyimlerinin benzerliği, kimi zaman

kadın yazarların hemcinslerine daha derinlikli bir bakış sunmalarına olanak tanıdığından editörlük görevini eşi Muhammedi Begüm'e görev vermiştir. Kadınlara yönelik hazırlanması yönünden özel bir yere sahip olan bu risalenin editörünün bir kadın olması da risalenin önemini artırmıştır (Yaqub, 2024: 16). Risalenin ilk editörü aynı zamanda Urdu diliyle ilk roman yazan kadınlardan olan Muhammedi Begüm'dür (Çıfsüren, 2019: 356). Muhammedi Begüm bu görevle, Urdu dilinde bir derginin editörlüğünü yapan ilk kadın olarak bilinmektedir. Begüm, bu görevi layıkıyla yerine getirmek için yoğun çaba harcamış ve bu yolda hiçbir fedakarlıktan kaçınmamıştır. Öyle ki yetiştiği dönemde kız çocuklarının eğitime pek önem verilmemesine rağmen Muhammedi Begüm okuryazarlık ve dikiş nakış, yemek pişirme gibi gündelik yaşamı sürdürebilme becerilerine yönelik temel alanlarda kendini geliştirmiş ve bu meziyetleri çevresindeki kadın ve kız çocuklarını eğitmek için mücadele etmiştir. Muhammedi Begüm evlendiğinde 19 yaşında, Seyid Mümtaz Ali ise 37 yaşındadır. Mümtaz Ali, eşinin eğitimi ile ilgili eşine her türlü desteği vermiş ve onu yönlendirmiştir (Minault, 1990: s. 149-150). Seyid Mümtaz Ali, çocukların ilk eğitimini annelerinden aldığını ve bu nedenle kadınların —özellikle geleceğin anneleri olan kız çocuklarının— iyi bir eğitim almasının zorunlu olduğunu savunmuş; ancak bu yolla gelecek nesillerin refaha ulaşabileceğini belirtmiştir. 30 yaşında hayatını kaybeden Muhammedi Begüm, kısa yaşamına rağmen eğitime odaklı düşünsel yaklaşımı, katkı sunduğu toplumsal projeler ve güçlü kalemiyle günümüzde hâlâ anılmaktadır. Şefkati ve mütevazılığı, özellikle kız çocuklarına yönelik kaleme aldığı eserlerine de yansımıştır. Eserlerinde genellikle sosyal meseleler, ev hayatı, çocukluk dönemine dair hayal kırıklıkları, evlilik kurumu ve Batı medeniyetinin toplumsal etkileri öne çıkar. (Bashir-Khanum, 2016: 56). Muhammedi Begüm, ayrıca Urdu edebiyatının ünlü roman yazarlarından İmtiyaz Ali Taj'ın annesidir. Kadınları çocuk eğitimi ile ilgili konularda bilinçlendirmek için çabalayan Begüm, bu gayretini kendi evinde başarabilmiş ve oğlunu yazmaya yönlendirmiştir. Risalenin çıkarılmasındaki en dikkat çeken amaçlardan biri kadınların eğitime ve gelişimine destek olmak ve kadınların medeni bir yaşam sürmeleri için kendi potansiyellerinin farkına varmalarını sağlamak konusunda onları bilinçlendirmektir. Muhammedi Begüm, kendisi de bir kadın olarak kadınların ihtiyaçlarını daha iyi gözlemleyip zaman içerisinde risalenin içeriğini zenginleştirmiş ve kadınlar için pratik bilgilerin yer aldığı bölümlere de yer vermiştir. Risalede ayrıca annelere kılavuzluk edebilmesi için çocuk gelişimi ile ilgili bir köşe de bulunmaktadır. Muhammedi Begüm'ün editörlüğünde hazırlanan haftalık risalede yer alan yazarlar ve makaleler konuları bakımından kadınların farkındalığını artırmayı amaçlamıştır. Toplumda kadının yerinin öneminin vurgulanması dışında risalede yer alan makalelerde, kadınların ve özellikle kız

çocuklarının neyi nasıl öğrenmesi gerektiğini de anlatılmakta ve onlara yol gösterilmektedir. Eğitim, özerklik, oy hakkı, eş seçimindeki özgürlük, boşanma, mal paylaşımı, siyasi konularda farkındalık, ekonomik özgürlük vb. radikal konuların yer aldığı risalelerin kapağında yer alan ifadeler içeriği anlatan çarpıcı başlıklardan oluşmaktadır (Ishfaq-Yaqub, 2022: 16).

Bu başlıklar, konuları bakımından kadınlar arasında oldukça merak uyandırmış ve beğeni toplamıştır. Kadın haklarından eğitime, şiirden dikiş-nakışa, pratik bilgilerden çocuk yetiştirme ile ilgili geniş içerik başlıklarına yer verilen bu risale, ilk editörü Muhammedi Begüm'den daha uzun bir ömre sahiptir. Risaleye daha sonra Muhammedi Begüm'ün kızı Vahida Begüm, Seyid Mümtaz Ali, Abbasi Begüm, Asif Cihan Begüm, Mümtaz Gauhar ve İmtiyaz Tac Ali gibi isimler editörlük yapmıştır (Rekhta, 2024). Seyida Vahida ve Seyid İmtiyaz Ali Tac'ın editörlüğünü yaptığı bu risalenin son sayısı 1949 yılında yayınlanmıştır (Çıfsüren, 2019: s.356). Yazılarıyla risaleye destek olan Atiya Begüm Feyzi, Nazar Saccad Haydar Yıldırım, Hicaz İmtiyaz Ali Tac gibi Urdu edebiyatının önemli isimlerinin bu risalenin başarısında payı büyüktür. Feminizm, edebiyat ve eğitim konularında toplumsal bilincin artması gibi amaçlara ek olarak; *Tehzib-i Nisvan*, kadın yazarların Urdu edebiyatı alanında kendini geliştirebildiği ve adını duyurabildiği bir platform haline gelmiştir. İlk sayılarda 10 sayfa olan dergi ilerleyen bölümlerde 60 sayfaya kadar çıkmıştır. Risale sayesinde birçok kadın yazar, yazınsal alanda görünürlük kazanmış ve diğer kadınları yazmaya teşvik etmiştir. İlk sayıdan itibaren birçok kadın risale için çeyizden batıl inançlara, israftan ıslaha kadar çeşitli konuları kaleme almıştır (Salahuddin, 2005: 58). Seyid Mümtaz Ali'nin kadınlara yönelik başlattığı farkındalık yaratma ve kadınların gelişimlerini amaçlayan bu risale, 1 Temmuz 1898'de Lahor'da yayına başlamış ve özellikle kadın yazarların desteği ile evlilik hayatı, görgü kuralları, kadın hakları gibi geniş kapsamlı konuları ele almış ve elli bir yıl kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Yayın hayatı boyunca; Muhammedi Begüm, Ahmed Begüm, İdris Begüm, Ümmü Gülsüm, Asif Cihan Begüm, Begüm Eşvak Hüseyin, Cemile Haşmi, Cemile Begüm, Raşid Cihan, Zafar Cihan Begüm, Vahida Begüm, Vahida Yaqub, Fatima Suğra Begüm, Begüm Yar Muhammed Han, Belkıs Banu, Hamida Hayri, Rızviya Hatun, Sıddıka Hatun gibi isimler yazılarıyla risaleye katkıda bulunmuşlardır (Yaqub, 2024: 63-117).

Çalışmanın bu bölümünde genel hatlarıyla değerlendirilen *Tehzib-i Nisvan* adlı risalenin Muhammedi Begüm editörlüğünde çıkan 1905 yılı Ocak ayının 3. sayısı şekil özellikleri ve içerik bakımından ele alınmıştır.

Tehzib-i Nisvan'ın Şekil Özellikleri ve İçeriği

Risalenin Muhammedi Begüm editörlüğündeki 1905 yılı 8. Cilt, Ocak ayının 3. sayısı incelenmiştir.¹ Risalenin kapağında resim bulunmamaktadır. Başlık klışesinde kaligrafik yazı fontunda Urdu dilinde büyük puntolarla “Tehzib-i Nisvan” yazılıdır.

Başlığın alt kısmında abonelik ücretinin yıllık olarak ödendiği ve Muhammedi Begüm editörlüğünde her cumartesi kız çocukları için yayınlandığı yazmaktadır. Cilt 3, Lahor, 21 Ocak 1905 Cumartesi, 3. Sayı şeklinde risalenin yayın tarihi ve yeri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. İncelenen sayının ulaşılan sayfa sayısı toplam 12’dir. Risalenin yazı fontu *Jameel Noori*’dir. Yazı fontu ve yazı boyutu okuyucunun rahatça okuyabileceği şekilde tasarlanmıştır.

¹ Risalenin görsellerine, British Library <https://eap.bl.uk/collection/EAP566-2-1> adresinden ulaşılmıştır. Dergilerin orijinal nüshaları, Abdul Majeed Kholhar Kütüphanesi’nde mevcuttur.

Risalenin kapağında fihrist yer almaktadır ve bazı içerik başlıkları şu şekildedir:

- 1- Eşin Ailesine Hürmet
- 2- Bir Hristiyan Düğünü
- 3- Yardım Köşesi
- 4- Eğitimimiz
- 5- Aşkın Resmi (Hikâye)
- 6- Editör
- 7- Zehra Hanım
- 8- Beşir Begüm
- 9- Yazar Mahlası
- 10- Seçkiler (Mahzen)

Risalede yer alan bazı bölümlerde farklı bölgelerden kadınların, kimi zaman içini dökmek kimi zaman da fikir danışmak için mektuplar yazdıkları görülmüştür. Örneğin; yardım köşesine yazan bir okur, yaşadığı bölgede okuma yazma bilen kız çocuklarının sayısının çok az olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiş ve bu durumun nasıl iyileştirilebileceğine dair öneriler istemiştir. Bir diğer bölümde, kadınların İslami konularda da eğitilmiş olmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Kadının İslami kurallar çerçevesinde eşine nasıl davranması gerektiği ve cehaletin ancak eğitimle temizlenebileceği vurgulanmıştır. Yalnızca Hint-Alt Kıtasını kapsayan bölgelerle sınırlı kalmamış farklı ülkelerle ilgili bilgilendirme köşesi ve farklı dinlere mensup gelin ve damadın olduğu bir düğünü anlatan kültürel yazıya yer verildiği görülmüştür. Hikâye köşesinde ise evlilikte kadın ve erkeğin zaman zaman maddi-manevi sorunlar yaşayabileceği ve bu sorunları ancak birlik olunursa aşabileceklerini anlatan öğüt verici bir konu işlenmiştir. Bunların yanında okuyucuların eğlenmesi için bilmece köşesi, okuyucuların risale ile ilgili düşüncelerini ifade ettiği teşekkür bölümü, duyurular ve okuyucuya faydalı notlar bölümleri de mevcuttur. 1905 yılı Ocak ayı sayısını genel çerçevede özetleyecek olursak; konu seçimlerinin tamamen

kadınların gelişimine yönelik ve onları bilinçlendirmek üzere seçilmiş yazılardan oluştuğu söylenebilmektedir.

Risalede bulunan sayfalardan bazıları biçim olarak şu şekildedir:

Sayfa: 17

Sayfa: 18

Risaleyi daha verimli kullanabilmek için sayfa düzeni tek sayfada iki sütun hâlinde tasarlanmıştır. Kadın ruhunun bir yansıması olan çiçek ve yaprak motiflerine bazı sayfaların sonunda yer verilmiştir. Bu motiflerin dışında risalenin sayfalarında resim yer almamaktadır.

Örnek sayıdaki sayfalara bakıldığında başlıkların sayfa ortasında ve büyük punto ile yazıldığı görülmektedir. Bölüm başlıkları okuyucunun ilgisini çekebilecek şekilde belirlenmiştir. Risalenin genel yaklaşımı, ıslahı amaçlayan, nasihat niteliği taşıyan ve dini hassasiyet içeren konuları kadınlara hitap edecek bir üslupla sunmaktır.

Sonuç

1898-1949 yılları arasında haftalık yayınlanan *Tehzib-i Nisvan*, kadın hakları konusunda öncü çalışmalardan biri olarak kabul görmektedir. Başlangıçta çift sütun halinde 8-10 sayfa olan risalenin yıllar içinde içerik ve form olarak zenginleştiği gözlemlenmiştir. *Tehzib-i Nisvan*'ın ilk sayılarda oldukça az abonesi olmasına rağmen risalenin içeriğine her sayıda farklı zenginlikler eklendiği ve abone sayısını gittikçe artırma konusunda başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Risale bu sayede mütevazı yaşam süren insanların evlerine girmede etkili olmuş ve daha fazla okuyucunun hayatına dokunmuştur.

Kadın ve kadının tüm dünyasına yönelik hazırlanan *Tehzib-i Nisvan*, edebiyat dünyası için birçok seçkin kadın yazarın kendi potansiyelini keşfetmesine ve özgürce yazmaya başlamasına vesile olmuştur. Feminizm ile alakalı yazan kadın edebiyatçıların toplumsal farkındalığının yüksek olması, dönemin kadınlarını bilinçlendirmek için fikirlerin ortaya konuş biçimine yeni bir soluk kazandırmıştır. Bu da risalenin, kadınlar için bir düşünsel dönüşüm sürecini tetikleyen bir gelişim sürecine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Dikiş-nakıştan, bebek bakımına, eşlerin birbirlerine davranışlarının nasıl olması gerektiğinden, sağlıkla ilgili faydalı bilgiler verilmesi gibi geniş konu yelpazesinin olmasının yanında her okuyucuya hitap eden anlaşılabilir-sade bir dil kullanılması daha fazla okuyucuya ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Yayın hayatına neredeyse yarım asır devam eden *Tehzib-i Nisvan*'a önemli edebiyat yazarlarının yanı sıra bölgenin çeşitli yerlerinde evlerinden yazan ev hanımları da büyük katkı sağlamıştır. Ele alınan konuların dönemin gerçekliklerini

yansıtması bakımından risalenin yayınlandığı tarihler hakkında fikir sahibi olabileceğimizi söylemek mümkündür. Çalışmamızda biçim ve içerik bakımından incelediğimiz sayıya bakıldığında ise derginin kuruluş amaçlarına uygun, kadınların sosyal açıdan gelişimine odaklı bir sayı olarak hazırlandığını söylemek mümkündür. Farklı kültürlerle etkileşim gibi deneyimler, empati duygusunu geliştirerek daha anlamlı bir yaşam için farkındalık yaratıcı köşe yazıları gözlemlenmiştir. Kadınların dini ve fikri dünyasındaki soru ve sorunlarına cevap aranmış ve yalnızca kadınlara yönelik olması bakımından kadınların kendilerini daha rahat ifade edebildikleri bir platform haline gelmiştir.

Kadınlara yönelik düzenli olarak yayımlanan ilk haftalık gazete olma niteliği taşıyan *Tehzib-i Nisvan*, ilk sayısından son sayısına kadar kadınların toplumdaki yerini ve kadının kendini nasıl geliştirmesi gerektiği ile ilgili okuyucularına yol haritası niteliğinde yazılı bir kaynak olmuştur. Bu gazete sayesinde kadınların toplumsal hayatta daha aktif rol almasına katkıda bulunan önemli bir yayın olarak kabul görmektedir. Günümüzde risalenin ulaşılabilen tüm sayıları ile alakalı yapılacak detaylı bir konu tasnifi çalışması; yayınlandığı dönemin öne çıkan fikirlerini, edebiyat ve kültüre dair gelişimlerini daha kapsamlı bir şekilde tanımamız açısından faydalı bir kaynak görevi görecektir.

KAYNAKÇA

- Azemuddin, Muhammad (December 2015). "Sir Sayyad Ahmad Khan: The Editor and Journalist" International Journal of All Research Education and Scientific Methods (IJARESM). Volume 3. Issue 12:54-62.
- Bashir, Faiza - Khanum Almas. (2016). "The Role of Female Writers in the Promotion of Popular Literature in Urdu" Humanities and Social Sciences Vol. 23. No.2 :55-61.
- Rangeen Feruz Ul Urdu Jadeed. (2007). Lahore. Ferozsons.
- Bano, Shamim. (2015). Participation Of Muslim Women In The Socio Cultural And Educational Activities In North India During The 19. Century. Doctor Thesis. Aligarh Muslim University, India.

- Belen Özcan, Asuman (2012a). Doğu Kültüründe Anlatı Geleneği Urdu Nesri. Ankara: HDY Yayınları.
- Belen Özcan, Asuman (2002b Yaz). "Roman Yazan Kadınlar: Raşida-ul Nisa Begum'dan Kuretulayn Haydar'a" A.Ü.D.T.C.F. Nüsha. Yıl II. Sayı 6: 57-68
- Bilik, Nuriye (1999). "Urduca İlk Gazete ve Dergiler" Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Sayı 13: 375-380
- Çiftsüren, Arzu. (2019). "Urdu Gazeteciliğinde Öncü Kadınlar ve Kadınlara Yönelik Yayın Yapan İlk Gazete ve Dergiler" . III. Uluslararası Avrasya Çalışmaları Sempozyumu- Avrasya'da Bilim ve Teknoloji Öncüleri. İstanbul: 352-358.
- Durgun, Recep (2014). "Hint Edebiyatında Feminizm ve Amrita Pritam'ın Muskrahit Ka Phançi Adlı Öyküsünün İncelenmesi" Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi. Sayı 31: 147-160.
- Hussain, Ishtiaq (2022). "Aliah University Kolkata Revisiting a Fractured Legacy: Sir Syed Ahmed Khan and Muslim Women Education" Rashhat-e-Qalam Vol. 2. Issue 2.
- Ishfaq, Humaira - Yaqub, Ghazal (2022). "Journal of Languages Culture and Civilization" Volume 4. Issue 1 March: 1-19.
- Minoult, Gail. (1990a). "Sayyid Mumtaz Ali and 'Huquq un-Niswan : An Advocate of Women's Rights in Islam in the Late Nineteenth Century" Modern Asian Studies 24: 147-172. Printed in Great Britain.
- Minoult, Gail. (2008b). "Sayyid Mumtaz Ali and Tazhib un-Nisvan, Women's Rights In Islam and Women's Journalism In Urdu". Women and Social Reform In Modern India. Indiana Universty Press. Part 16: 359-377
- Özenç, Nuray (2007). "Urdu Hikâyeciliğinde Kadın Teması Ve Kadın Hikâye Yazarlarına Genel Bir Bakış" Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi. Sayı 17: 209-220.
- Salahuddin Ambreen (2005). "Feminism in Modern Urdu Poetesses (1857- 2000)". Lahore: West Pakistan Urdu Academy:58.
- Şahbaz, Davut (2017). "Müslüman Hindistan ve Pakistan'ın Modern Kadın Öykücüsü: Hicab İmtiyaz Ali" 28 International Congress Of Eurasian Social Sciences (ICOESS) Ağustos Özel Sayısı:70
- Şenderin, Zübeyde (2016). "Nihâl (H. 1303-1305) Dergisi Üzerine Bir İnceleme" Dede Korkut Dergisi. Sayı 10: 80-95.
- Tehzib-i Nisvan. (1905). 8. Cilt, Ocak Ayı. 3. Sayı. Lahore. "نوآبادیاتی ہندوستان تہذیب نسوان"
- Yaqub, Ghazal (2024). " Lahore: Bakspublications.
- Yoğurt, C. (2021a). "Disregarding Female Dignity in Vālmīki's Epic Poem 'Rāmāyaṇa' and Premchand's Story 'Nirvāsan'" . Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Erciyes Akademi Dergisi, Cilt.35, S.221-234.

Yoğurt, C. (2021b). "Premçand'ın Öykülerinde Beylik Motifler". Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi, Cilt.6, Sa.2, S.108-117.

İnternet Kaynakları

عورتوں میں تعلیم، سیاست اور سماج کا شعور اجاگر کرنے والی محمدی بیگم۔ Erişim tarihi: 08.09.2024
<https://urdu.arynews.tv/mohammadi-begum/>

Literary Notes: Muhammedi Begum and Tehzeeb-e Niswan Erişim tarihi: 08.09.2024

Muhammadi Begum and Tehzeeb-e-Niswan". Dawn

Re-imagining of Muslim Women - II Erişim tarihi: 08.09.2024
<https://www.thenews.com.pk/tns/detail/565865-re-imagining-muslim-women-ii>

Tahzib-i Niswan (1898-1949) Erişim tarihi: 08.09.2024
<https://eap.bl.uk/collection/EAP566-2-1>

تہذیب نسوان Erişim tarihi: 08.09.2024 <https://www.rekhta.org/>

Tehzeb-al-niswan-w-tarbiyat-al-insan Erişim tarihi: 08.09.2024
<https://kitabosunnat.com/kutub-library/tehzeb-al-niswan-w-tarbiyat-al-insan>